

Datum 2025-05-09

Informationsklass Öppen

Diariennr (åberopas) A100.769/2025

Saknr 000

Polismyndigheten

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se

Er referens Ju2025/00206

Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)

Sammanfattning

Frågan om sänkning av straffbarhetsåldern är i huvudsak en principiell politisk fråga. Även om frågan är politisk lämnar Polismyndigheten i detta remissvar synpunkter på förslaget utifrån myndighetens verksamhetsperspektiv som ett underlag till politiska överväganden.

Polismyndigheten anser att förslaget om att sänka straffbarhetsåldern till 14 år för vissa allvarliga brott skulle orsaka betydande praktiska svårigheter för myndighetens verksamhet.

Polismyndigheten anser att en generell sänkning av straffbarhetsåldern till 14 år skulle medföra en ökad belastning för myndighetens resurser vilket skulle behöva leda till icke ändamålsenliga omprioriteringar. En generell sänkning av straffbarhetsåldern riskerar också leda till en ökad brottslighet bland barn.

Avseende båda alternativen menar Polismyndigheten att det finns en risk att ännu yngre barn än idag involveras i brottslig verksamhet.

Polismyndigheten har inga synpunkter på övriga förslag som lämnas i betänkandet.

Polismyndighetens synpunkter

Inledning

I betänkandets sjätte kapitel redogör utredningen för utvecklingen av ungdomsbrottsligheten i Sverige. Polismyndigheten delar utredningens slutsatser och utvecklingen att allvarlig brottslighet bland barn och unga ökar är ett synnerligen allvarligt samhällsproblem. I exemplen som tas upp i avsnitt 6.2.4 ges en tydlig bild över hur allvarlig situationen är och att barn så

unga som elva år involveras i grova våldsbrott. Det finns ett stort behov av åtgärder för att vända denna mycket oroande utveckling.

Utredningen anger i avsnitt 8.8.2 att en sänkning av straffbarhetsåldern inte kommer minska brottsligheten. Polismyndigheten konstaterar därmed att utredningens förslag inte kan ses som en lösning på detta synnerligen allvarliga samhällsproblem. Andra åtgärder behöver vidtas och de bör då huvudsakligen fokusera på att förebygga och minska den allvarliga brottsligheten bland barn. Oavsett vilken straffbarhetsålder som gäller behövs åtgärder för att bättre kunna skydda barn från att involveras i grov brottslighet och för att skydda samhället från barn som begår allvarliga brott även om de är yngre än den satta straffbarhetsåldern.

Frågan om vilken straffbarhetsålder som ska gälla är, precis som utredningen anger i avsnitt 8.6.1, kriminalpolitisk. Att ta ställning till frågan kräver avvägningar mellan olika intressen och synsätt på principiella frågor såsom ansvarsförmåga, humanitet och repression. Polismyndigheten avser inte att ta ställning i dessa principiella frågor utan istället lämna synpunkter på utredningens förslag om en sänkt straffbarhetsålder utifrån myndighetens verksamhetsperspektiv och vilka effekter förslaget kan få för det brottsbekämpande uppdraget.

Även om frågan är kriminalpolitisk ska de politiska övervägandena göras inom de gränser som satts av de internationella konventioner som Sverige är bundna till. Polismyndigheten noterar att utredningens förslag går emot FN:s kommitté för barnets rättigheters uppmaningar till Sverige, att inte sänka straffbarhetsåldern från 15 år och inte införa en differentierad straffbarhetsålder. Det kan därför ifrågasättas om utredningens förslag är förenligt med Sveriges internationella åtaganden.

Sänkt straffbarhetsålder för vissa allvarliga brott

I betänkandet föreslås att straffbarhetsåldern ska sänkas till 14 år för brott med ett straffminimum på fyra års fängelse i straffskalan. Parallellt föreslås att bestämmelserna om bevistalan ska korrelera med den sänkta straffbarhetsåldern.

Polismyndigheten anser att den föreslagna lösningen riskerar leda till betydande tillämpningsproblem i myndighetens verksamhet, vilket också framförts under utredningen i avsnitt 9.8.1. Precis som utredningen konstaterar kommer utredningarna av de aktuella brottsmisstankarna i huvudsak att ledas av åklagare. Dock är det polisanställda som utför utredningsåtgärder under pågående förundersökning eller utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

(LUL) och därför blir tillämpningssvårigheterna lika kännbara inom Polismyndigheten.

Åklagarmyndighetens expert i utredningen har i sitt särskilda yttrande till utredningen under rubriken ”Tillämpningsproblem under brottsutredningen” tydliggjort flera praktiska problem som förslaget innebär. Motsvarande tillämpningsproblem kommer uppstå i Polismyndighetens utredande verksamhet och vi instämmer i expertens synpunkter i denna del.

Förslaget bedöms leda till praktiska svårigheter då en brottsmisstanke mot en 14-årig gärningsman rubriceras om under utredningens gång. Det är vanligt att en brottsrubricering ändras, vilket beror på att bevis som inkommer i utredningen kan förändra bilden av omständigheterna vid gärningen. Samma brottsliga gärning som begås av en 14-åring kan därför i ett skede utredas som en utredning enligt 31 § LUL och i ett annat skede som en förundersökning beroende på om gärningen rubriceras om. För den misstänkte och andra involverade i utredningen riskerar förfarandet att ses som oförutsebart och ytterst blir det polisens verksamhet som får hantera oförutsebarheten i sin direkta kontakt med personerna under utredningen.

Polismyndigheten menar att det i utredningen är oklart om uppgifter som ett misstänkt barn lämnar i en utredning enligt 31 § LUL kan användas i en efterföljande förundersökning av samma gärning som rubricerats om, eller om det skulle strida mot dennes rätt till en rättvis rättegång. Detta kommer aktualiseras särskilt i de situationer då barnets uppgifter i en utredning enligt 31 § LUL i sig leder till att brottsmisstanken ska rubriceras upp så att gärningen blir straffbar eller då barnet vid förhör i en utredning enligt 31 § LUL lämnar utredningsuppslag som sedermera leder till att brottsmisstanken ska rubriceras grövre så att gärningen blir straffbar.

Ett förtydligande exempel kan ges. En 14-åring misstänks inledningsvis för olaga frihetsberövande. Eftersom brottet har ett straffminimum på ett år ska en utredning enligt 31 § LUL som huvudregel inledas. Vid polisförhören med barnet framkommer uppgifter som tyder på att uppsåtet med det olaga frihetsberövandet var att tvinga målsäganden till en tjänst. Under förhöret lämnar 14-åringen även uppgifter som leder till att polisens utredare påträffar dennes mobiltelefon. I telefonen säkras bevis som vidare styrker att uppsåtet med frihetsberövandet var att tvinga målsäganden till en tjänst. Åklagaren rubricerar därmed om gärningen till människorov som har ett straffminimum på fyra år och därmed blir 14-åringen straffmyndig för brottet och utredningen ska fortsatt bedrivas som en förundersökning. Enligt detta exempel blir det avgörande för utredningen om uppgifterna från utredningen enligt 31 § LUL får användas i förundersökningen eller inte.

Utredningen föreslår visserligen att den misstänkte vid förhör i en utredning enligt 31 § LUL ska underrättas om sin rätt att inte behöva yttra sig över misstanken och inte heller i övrigt medverka till utredningen av sin egen skuld. Utredningen har dock inte tagit ställning till frågan om uppgifterna vid en omrubricering av brottsmisstanken kan ingå i en förundersökning med hänsyn till den misstänktes rätt till en rättvis rättegång.

Därutöver är det vanligt att flera brott begås vid en allvarlig händelse såsom en skjutning eller sprängning. Vid dessa situationer leder förslaget till ytterligare tillämpningssvårigheter för Polismyndigheten. Svårigheterna ligger i att hantera situationer då en 14-åring vid en händelse begår flera brott där han eller hon är straffbar för vissa gärningar men inte för andra.

Om brott som 14-åringen är straffbar för ska utredas i en förundersökning parallellt med brott som 14-åringen inte är straffbar för i en utredning enligt 31 § LUL kommer separata förhör behöva hållas med barnet om samma gärning. För Polismyndighetens utredare kommer detta leda till svårigheter avseende vilken del av händelseförloppet som ska hanteras enligt vilket regelverk. Ett händelseförlopp med flera brott går sällan att dela upp i parallella förhör och helhetsbilden av gärningen kommer förloras.

I författningskommentaren till 31 § LUL anges ett exempel där samma handlande utgör grovt vapenbrott och grovt olaga hot, där en 14-åring alltså är straffbar för det grova vapenbrottet men inte för det grovt olaga hotet som dock omfattas av en presumtion att utreda enligt 31 § LUL. Enligt utredningen ska inte det grovt olaga hotet utredas enligt 31 § LUL i detta fall eftersom det brottsliga agerandet kommer framkomma i förundersökningen gällande det grova vapenbrottet.

En gärning som innefattar dessa brottsrubriceringar kan exemplifieras som en skjutning mot en lägenhetsdörr där innehavet och hanteringen av vapnet utgör grovt vapenbrott medan skjutningen mot dörren utgör grovt olaga hot. Enligt Polismyndigheten skulle förslaget innebära att utredningen vid dessa situationer enbart kommer fokusera på det grova vapenbrottet och inte det grovt olaga hotet. Motivet bakom det grovt olaga hotet och eventuella måltavlor riskerar därmed att förbli outrett vilket framstår som otillfredsställande ur Polismyndighetens synvinkel. Målsäganden till det grovt olaga hotet skulle dessutom inte förhöras som målsägande i förundersökningen och därmed inte få del av de rättigheter och möjligheter som rollen ger såsom juridiskt biträde och möjlighet att ansöka om ersättning till Brottsoffermyndigheten. Den föreslagna lösningen skulle alltså innebära en försämrad situation för brottsoffer.

Generell sänkning av straffbarhetsåldern

I betänkandet föreslås inte en generell sänkning av straffbarhetsåldern till 14 år. Dock finns det i bilaga 3 övergripande underlag för en sådan lösning.

En generell sänkning av straffbarhetsåldern skulle innebära en stor mängd tillkommande utredningar för Polismyndigheten, vilket också utredningen konstaterar i avsnitt 8.8.7 och i bilaga 3. För Polismyndigheten skulle det innebära att betydande resurser kommer behöva läggas på att utreda mindre allvarliga brott begångna av 14-åringar istället för på den grova brottsligheten. Med tanke på den synnerligen allvarliga situation som Sverige befinner sig i avseende den grova brottsligheten kan det ifrågasättas om en generell sänkning av straffbarhetsåldern vore en ändamålsenlig åtgärd.

Polismyndigheten hänvisar i denna del även till slutsatserna i utredningens avsnitt 5.3.1 gällande den tid som Danmark hade en straffbarhetsålder på 14 år istället för 15 år. Det finns en risk att en generell sänkning av straffbarhetsåldern leder till en ökad brottslighet bland barn då återfallen i brottslighet ökade i Danmark för de barn som straffats för sin brottsliga gärning som 14-åringar jämfört för de 14-åringar som begick brott innan sänkningen av straffbarhetsåldern.

Därutöver visar även studier av Danmarks tid med sänkt straffbarhetsålder att de 14-åringar som straffades under perioden med sänkt straffbarhetsålder fick sämre skolresultat än de som begick brott som 14-åringar innan sänkningen. Eftersom en fungerande skolgång med goda resultat är en stark skyddsfaktor som kan minska risken för kriminalitet och utanförskap riskerar motsatsen leda till ökad kriminalitet och utanförskap.

Risk att brottsligheten trycks längre ned i åldrarna

I den lägesbild som Polismyndigheten delat med utredningen (avsnitt 6.4) anges att de kriminella nätverken anpassat sin brottsliga verksamhet till det straffrättsliga regelverket. Det innebär att de även anpassar sin verksamhet och involvering av barn till faktorer som ungdomsreduktion och straffbarhetsålder. En sänkning av straffbarhetsåldern riskerar alltså leda till att de kriminella nätverken anpassar sin verksamhet till den nya regleringen.

Enligt Polismyndigheten finns det mot denna bakgrund en påtaglig risk att en sänkning av straffbarhetsåldern till 14 år kommer leda till att ännu yngre barn än idag involveras i de kriminella nätverkens brottslighet. Denna risk bedöms finnas både avseende utredningens förslag med en differentierad straffbarhetsålder och vid en generell sänkning av straffbarhetsåldern. Polismyndigheten noterar även att detta är en aspekt som lyfts i flera av utredningens särskilda yttranden.

Utredningen tar upp denna risk i avsnitt 8.7.1 i betänkandet men menar att risken inte bör överdrivas med hänsyn till yngre barns bristande mognad och fysiska förmåga. Det är dock inte sällan som barns uppgifter inom ett kriminellt nätverk föregås av planering och hantering av äldre personer och att barnet därefter endast får enklare men avgörande uppgifter i verksamheten såsom att förvara ett vapen eller placera ut en sprängladdning. Detta framkommer även i de exempel som utredningen lämnar i avsnitt 6.2.4 där barn så unga som elva år utnyttjas inom de kriminella nätverken trots sin ringa mognad och fysiska förmåga.

Konsekvenser för Polismyndigheten

Såväl utredningens förslag som alternativet med en generell sänkning av straffbarhetsåldern bedöms leda till att fler barn frihetsberövas. För Polismyndigheten kommer detta innebära ett utökat behov av barnanpassade förvaringsutrymmen under den tid då barnet är gripen eller anhållen. Det kommer innebära kostnader för myndigheten som dock är svåra att förutse. I övrigt delar Polismyndigheten utredningens bedömning av de konsekvenser förslaget får för myndigheten.

En generell sänkning av straffbarhetsåldern till 14 år skulle innebära en betydande kostnadsökning för Polismyndigheten. Uppskattningsvis skulle kostnadsökningen enbart för utredningsverksamheten uppgå till 400 miljoner kronor. Uppskattningen baseras på en snittkostnadsberäkning där kostnaden för samtliga avslutade ärenden med inledd förundersökning där det enbart finns brottsmisstankar mot en (eller flera) 15-åringar används som beräkningsgrund.

Yttrandet har beslutats av rikspolischefen Petra Lundh efter föredragning av juristen Johan Bladh. Vid den slutliga handläggningen har rättschefen Gunilla Hedwall, polismästaren Carin Götblad och juristen Ida Salomonsson deltagit.

POLISMYNDIGHETEN

Petra Lundh

Johan Bladh

Kopia till

Justitiedepartementet (PO)
Arbetslagarorganisationerna
Rikspolischefens kansli